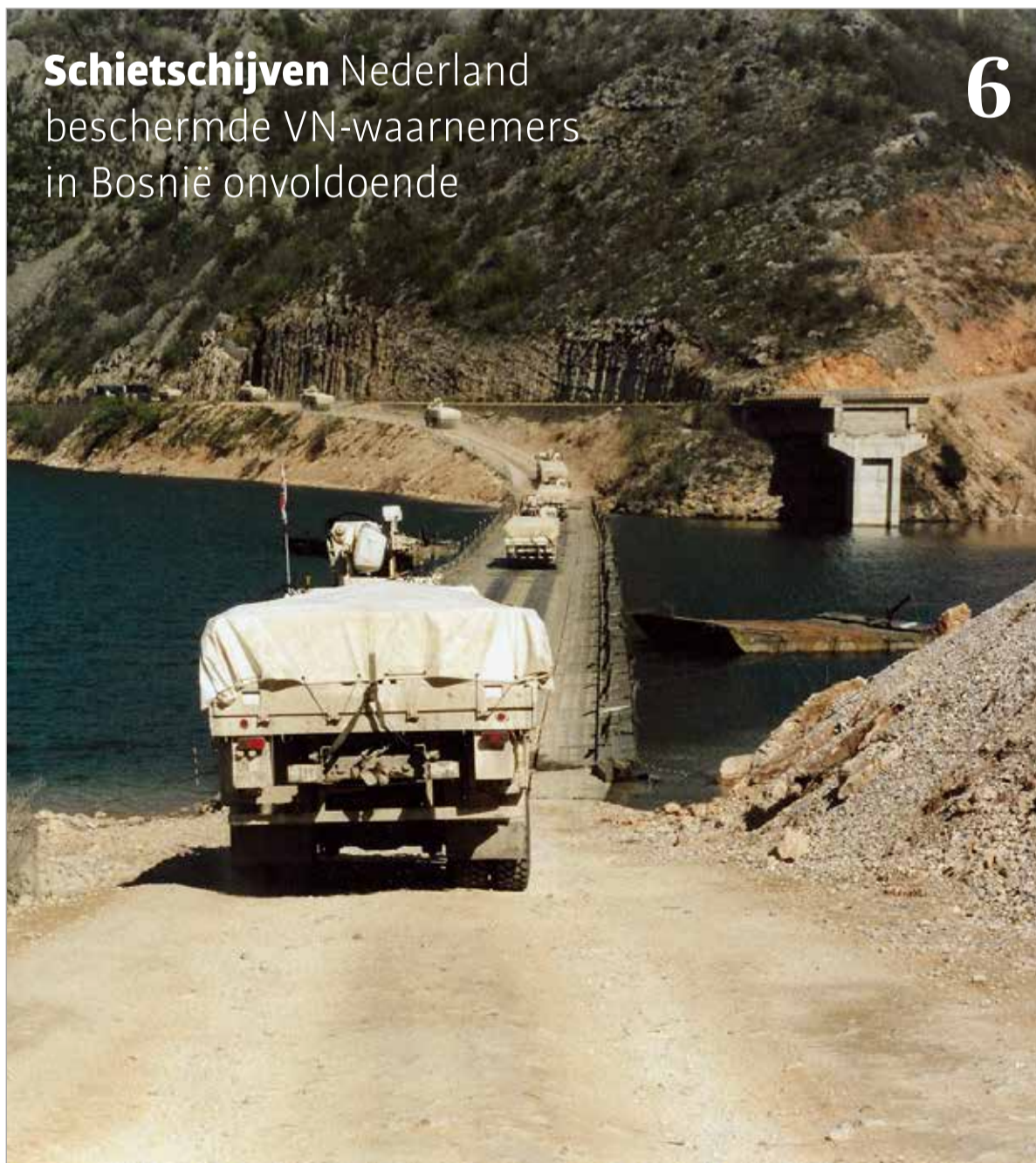

#Cameragate: het rapport

Onderzoek naar slimme camera's bevestigt: beveiliging deugde niet, privacy van studenten en medewerkers is geschonden

2

Schiet schijven Nederland beschermde VN-waarnemers in Bosnië onvoldoende

6

K-pop uit het Westland Songwriter Ronnie Icon maakt muziek voor grote namen als ENHYPEN, TWICE en NCT127. 'Je moet constant de aandacht blijven trekken'

13

Meer beurs voor uitwonende student

Uitwonende studenten krijgen een hogere beurs om de stijgende kosten enigszins het hoofd te bieden. Verder wordt er fors geïnvesteerd in wetenschappelijk onderzoek.

DOOR VINCENT BONGERS

Dat zijn de belangrijkste punten in de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap die op Prinsjesdag werd gepresenteerd.

'Grote investeringen in mbo, hoger onderwijs en wetenschap brengen rust en ruimte voor docenten en studenten', zei koning Willem-Alexander dinsdag in de Troonrede. Hij noemde specifiek de herinvoering van de basisbeurs als belangrijke ontwikkeling op weg naar die rust. De herboren studiefinanciering moet 'voor jonge mensen zoveel mogelijk de financiële drempels wegnemen om te gaan studeren'.

Het was al een tijd bekend dat de basisbeurs terugkeert in september 2023. Thuiswonenden ontvangen 110 euro, en dat blijft zo. Voor uitwonende studenten is er wel goed nieuws. Zij ontvangen maandelijks 439 euro: 274 euro die ze al zouden krijgen plus 165 euro extra. De maatregel is bedoeld als compensatie voor de zeer fors stijgende inflatie en geldt voorsalig alleen voor 2023-2024. De 'pechgeneratie' met studenten die onder het sociaal leenstelsel vielen en dus geen beurs kregen, komt er bekaaid vanaf. Het bedrag van 1 miljard om hen te compenseren wordt niet verhoogd. Dat is ongeveer 1400 euro per gedupeerde student.

Overigens schrijft het ministerie dat wat betreft de uitgaven voor de studiefinanciering er in 2023 een meevaller van 138,6 miljoen euro wordt genoteerd. 'Deze meevaller (ook in de jaren daarna) komt voornamelijk door de lagere raming van studentenaantallen in het hoger onderwijs.'

Een tegenvaller is er ook. Het vorige kabinet wilde de rente op de studietoelagen verhogen. Dat zou een besparing van 226 miljoen euro opleveren. De Eerste Kamer zette daar toen een streep door. Het ministerie haalt dit bedrag nu binnen door vanaf 2026 te bezuinigen op het hoger onderwijs. Het kabinet trekt meer geld uit voor wetenschappelijk onderzoek. 'De komende tien jaar wordt er in totaal vijf miljard euro extra geïnvesteerd. Dat geld komt in het nieuwe Fonds voor Onderzoek en Wetenschap.

Dat onderzoeksfonds maakt het voor universiteiten mogelijk om stimuleringsbeurzen toe te kennen aan reeds zittende of nieuw benoemde universitaire hoofddocenten en hoogleraren op plaatsen in de organisatie waar de werkdruk het hoogst is. Ook zijn er startersbeurzen voor jonge onderzoekers. In 2023 gaat het om 156 miljoen euro aan startersbeurzen en 144 miljoen aan stimuleringsbeurzen.

Hoe veel ruimte de universiteiten krijgen om dat geld zelf te verdelen is nog onduidelijk. Er komt namelijk een 'werkgroep stimuleringsbeurzen om de universiteiten te adviseren in hun beleid'.

Het gaat in de begroting niet alleen om geld. Minister Dijkgraaf (D66, Hoger Onderwijs) belooft ook dat hij afspraken gaat maken met de hogescholen en universiteiten over het beheersbaar maken van de internationale studentenstromen. 'We overwegen nieuwe instrumenten daarvoor.'

Geen energietoeslag voor studenten

Studenten krijgen definitief geen algemene energietoeslag, als het aan het kabinet ligt. De oorspronkelijke regeling voor een eenmalige toeslag van 1300 euro om huishoudens te steunen bij de sterk gestegen energieprijzen sloot studenten uit, maar de rechtbank van Gelerland besloot in augustus dat deze uitsluiting onrechtmatig was. In een brief aan de Tweede Kamer maakte minister Sigrid Kaag van Financiën dinsdag nieuwe maatregelen bekend om de koopkracht te versterken van mensen die te maken hebben met hoge energiekosten.

Het kabinet blijft bij het standpunt dat studenten als groep niet in aanmerking komen voor de energietoeslag. Daarvoor zou hun woon situatie te divers zijn. Wel kunnen studenten die in ernstige financiële problemen komen volgens de minister aanspraak maken op de individuele bijzondere bijstand. Daarvoor wordt 35 miljoen euro vrijgemaakt.

De Landelijke Studenten Vakbond (Lsvb) zegt in een reactie het mooi te vinden dat dit geld beschikbaar komt om de ergste gevallen te kunnen helpen, maar merkt op dat heel veel studenten hier niet mee geholpen kunnen worden. 'Volgens onze berekeningen is dit bedrag genoeg voor ongeveer vijf procent van de studenten die hulp nodig hebben bij hun gestegen energiekosten', zegt voorzitter Joram van Velzen. 'Wij hopen hierover met de minister in gesprek te gaan en te blijven.'

Een eerder gepland gesprek over dit onderwerp tussen de vakbond en de verantwoordelijke ministers werd vorige week tot nader order uitgesteld. **EB**

Rapport bevestigt: slimme camera's waren slecht beveiligd

De beveiliging van de 371 slimme camera's die de Leidse universiteit tijdens de coronacrisis liet installeren, bevatte grote fouten. Daarnaast is de privacy van studenten en medewerkers geschonden en de medezeggenschap onvoldoende ingelicht.

DOOR ANUSHKA KLOOSTERMAN,
MARK REID EN EMIEL BEINEMA
FOTO TACO VAN DER EB

Dat concludeert een onderzoeksrapport dat de universiteit liet opstellen over de camera's die na een reeks artikelen in *Mare* tot grote onrust leidden onder studenten en personeel en daarna werden uitgezet.

De functionaris gegevensbescherming stelde een onderzoek in, en een extern bureau voerde penetratietesten uit op de apparatuur. Beide rapporten liggen nu bij de universiteitsraad, en worden daar binnenkort behandeld.

De eerste penetratietesten in januari bevestigden de fouten waarover *Mare* al had geschreven: gebruikers konden zonder in te loggen informatie over de camera zien, en wachtwoorden waren met een onveilige en verouderde versleuteling beveiligd. De fabrikant van de scanners, Xovis, heeft een update uitgebracht om deze fouten te verhelpen, maar reageerde niet op vragen van *Mare*. Dat de fouten die gemeld zijn inderdaad verholpen zijn, is in februari bevestigd door de beveiligingsonderzoekers, meldt het verslag.

Opvallend is wel dat de penetratietest alleen naar de mogelijke veiligheidsrisico's bij het inloggen op het systeem heeft gekeken. De onderzoekers hebben niet

gezocht naar ander onbedoeld gebruik van de sensoren en kwetsbaarheden die alleen toegankelijk zijn voor ingelogde gebruikers. De universiteit laat weten dit ook niet verder te onderzoeken: 'Kwetsbaarheden die zich aan de binnenkant bevinden maar die niet op afstand te misbruiken zijn, achten wij een verwaarloosbaar risico.'

Naast de technische gebreken die zijn gevonden stelt functionaris gegevensbescherming Ricardo Catalan naar aanleiding van zijn onderzoek dat de universiteit een zogeheten data protection impact assessment (DPIA) moet uitvoeren. Dat is een analyse die een organisatie moet doen voordat ze gegevens verwerkt met een hoog privacyrisico. De universiteit hield eerder nog vol dat dit niet nodig was.

Volgens de Autoriteit Persoonsgegevens is er onder andere sprake van een hoog risico als je 'op grote schaal bijzondere persoonsgegevens verwerkt' of 'op grote schaal en systematisch mensen volgt in publiek toegankelijk gebied'. Als de universiteit de camera's weer wil aanzetten, moet er eerst een DPIA komen, stelt Catalan. Daarmee komt hij terug op zijn eerdere advies: 'Mijn eerste inschatting was dat het een verwerking betrof met een laag risico waarbij een DPIA niet nodig was. Deze inschatting was niet juist', laat hij weten.

Catalan: 'Zoals je in het rapport hebt kunnen lezen, was het privacy-team onvoldoende betrokken bij de implementatie waardoor ik hierop destijds onvoldoende scherp was. Ik had meer moeten doorvragen in mijn functie van onafhankelijke toezichthouder. Je moet het wel in context plaatsen, want in die coronaperiode rolden we van het ene vraagstuk naar het andere, omdat de universiteit in korte tijd het onderwijs moest digitaliseren.'

Bij het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) was niemand belast met privacykwesties, concludeert hij. Hij beveelt aan dat het UFB 'compliance van privacy

en security structureel opneemt in haar processen'. Het gebrek aan DPIA leidde volgens Catalan ook tot onbedachtzaamheid richting medewerkers en studenten. Had de universiteit al eerder de camera's onderzocht dan was duidelijk geworden dat medewerkers en studenten beter ingelicht hadden moeten worden. 'Juist dit gebrek aan communicatie gaf begrijpelijkerwijs aanleiding tot commotie', schrijft hij in het rapport.

Ook gaat hij in op de naamgeving van de apparaten, die door de universiteit consequent 'sensoren' of 'scanners' worden genoemd. Hierdoor was voor veel mensen niet duidelijk dat het om videocamera's ging en werd de ernst van de privacy-kwestie onderschat. In een begeleidend schrijven aan de universiteitsraad meldt het college van bestuur waarde te hechten aan het 'gevoel van privacy'. Op een vraag van *Mare* waarom niet aan privacy zelf wordt geacht antwoordt woordvoerder Caroline van Overbeeke dat de universiteit niet alleen rekening wil houden met de wettelijke aspecten van privacy, maar ook voor het algemene belang ervan en 'de beleving van privacy door onze medewerkers en studenten'. Zij laat verder weten dat het college van bestuur privacy een heel belangrijk thema vindt. 'Deze casus heeft ons wel laten zien dat een aantal dingen op dit vlak niet helemaal goed is gegaan. Dat repareren we nu.' Ook het privacyoffice, dat medewerkers bijstaat bij vragen omtrent privacy, krijgt naar aanleiding van #CameraGate extra capaciteit.

De universiteit heeft nog niet besloten of de camera's weer aangaan. Het bestuur neemt de aanbevelingen uit het rapport over, en voert momenteel de DPIA uit, meldt Van Overbeeke. 'Pas als dit is afgerond gaan we met elkaar verder praten en zullen we, in afstemming met de universiteitsraad, besluiten of de personentellers (de camera's, red.) wel of niet in gebruik kunnen worden genomen. Tot die tijd blijven ze uit.'

Waarom ik niet woke ben (maar ook geen bruinhemd)

Het kriebelt al een tijdje om iets over de discussie over woke aan de universiteit te schrijven, maar ik vond het lastig, dus ik heb gedraald. Nu heb ik een Leids doctoraat dat je volgens sommigen blijkbaar het recht geeft om onwetenschappelijke meningen te presenteren met een wetenschappelijk aura, maar ik voel me toch niet bepaald thuis bij de bruinhemden die met deze titel alle kritiek preventief denken te kunnen pareren en vergeten dat het ding meer verplichtingen schept dan dat het privileges schenkt.

Maar woke ben ik ook niet. Sta ik dan in het midden? Nee, ik wil er überhaupt niet bij horen. Ik ben te veel een Einzelgänger om me duurzaam te identificeren met een groep (behalve met die van de tweeddragende geleerden). Ik vind de heiligverklaring van de subjectieve ervaring zeer problematisch (ja, dit staat op gespannen voet met mijn Einzelgängerschap), ik heb grote moeite met noties als strategisch essentialisme (racisme voor het goede doel), ik weiger te worden beoordeeld op de gedragingen van de groep waar ik oppervlakkig bij lijk te horen, ik vind de puriteinse stormtroepen soms ronduit boosaardig, ik vind het dodelijk vermoedend dat op andermans tenen gaan staan gelijkgeschakeld wordt met een vorm van opzettelijke uitroeiing en ik vind dat bedeligen moet kunnen. En die rare notie dat je alleen iets over je eigen groep zou mogen zeggen is logisch en moreel zeer problematisch.

Maar, maar, maar. Ik weet wel degelijk waar ik sta. Bruinhemden komen uiteindelijk alleen voor zichzelf op, misschien ook voor diegenen die op hen lijken maar altijd ten koste van alle anderen.

Wokies proberen het tegenovergestelde te doen. Soms gebeurt dat niet, vaak gebeurt het op uiterst selectieve en zelfs discutabele wijze, het kan gekmakend betuttelend zijn, en machtswellust is helaas niemand vreemd, maar het wereldverbeteren van de wokie, drammerig of niet, is natuurlijk te prefereren boven het schrille geschreeuw van het eigen gelijk dat anderen hun menselijkheid ontnemt.

Het is niet alsof dat een echte keuze is. Er zijn in onze maatschappij immers ontegenzeggelijk machtsstructuren die grote (maar niet de grootste) groepen en individuen marginaliseren en slachtoffers, maar die niet worden gezien door diegenen die er niet in worden vernalen. Dat zien en opkomen voor rechtvaardigheid is fundamenteel goed, dus woke is geen scheldwoord.

Veel ophef over het wokistische dekoloniseren van de universiteit is bovendien een storm in een glas water. Korea is een kolonie van Japan geweest, wat enorme ellende heeft veroorzaakt, dus in Koreastudies zijn we al decennia bezig met dekoloniseren. Niet alle dekolonisering richt zich immers op het westen. Regiospecialisten verkondigen al even lang dat wereldfilosofie en westerse filosofie maar beperkte overlap vertonen. Dat Europese en Amerikaanse literatuur maar een klein gedeelte in een echte canon van de wereldliteratuur beslaan. En ga zo maar door.

Zowel de organistische ophef hierover rechts van mij als de hoge toon waarop dekolonisering wordt geëist links van mij verbazen me. We zijn daar al heel lang mee bezig, maar zoals wel vaker blijft wat er in de talige regiostudies *standard operating procedure* is onbekend voor de brede geesteswetenschappen. Wat dat betreft zijn eurocentrisme en het centraal plaatsen van het Engels als enige echte taal van het academisch discours ook in verlichte kringen helaas nog springelvend.

Michael Oakeshott, Margaret Thatchers favoriete filosoof (die ik, moet ik toegeven ook graag mag lezen, 's nachts onder de dekens als niemand het ziet) had het weleens over *superbia*, wat hij definieerde als de 'exclusive concern with its own utterance'.

Superbia is in tegenstelling tot goede argumenten wel aan beide kanten in dit debat aanwezig waardoor je bijna zou missen dat er al een hele tijd heel veel aan de gang is, onafhankelijk van wat de respectieve goege-meentes ervan denken.

Studenten stuiten op overlappende tentamens

Rechtenstudenten hebben er last van dat sommige tentamens voor tweede- en derdejaarsvakken tegelijkertijd zijn. 'Het rooster maken is een gigantische puzzel.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Er zijn tweede- en derdejaars tentamens die tegelijkertijd zijn, en dat is problematisch omdat er studenten zijn die dan niet anders kunnen dan herkansen', zei Nadien Abou Elmagd van studentenpartij LVS tijdens de faculteitsraadsvergadering. 'Is er een oplossing te vinden voor deze overlappende tentamens?' 'Het tentamenrooster maken is een gigantische puzzel', reageerde Ton Liefwaard van het rechtenbestuur. 'Het doel is het om overlap zoveel mogelijk te voorkomen.' Maar het uitsluiten van botsingen in de gehele bachelor is eigenlijk niet mogelijk. 'Dan hebben we extra dagen in de week nodig.' Meestal lukt het de roostermakers echter om clashes te vermijden. 'Maar soms kan het niet anders, en dat is iets waar sommige studenten tegen aanlopen.' Abou Elmagd: 'Kunnen studenten dit probleem oplossen? Of is het gewoon een kwestie van accepteren en voor de herkansing gaan?' 'Ik ben bang dat dat laatste het geval is', reageerde Lie-

faard. 'We gaan geen extra tentamenmogelijkheid bieden. Het is de eigen verantwoordelijkheid van de student die niet nominaal studeert.' Tegelijkertijd realiseerde Liefwaard zich dat nominaal studeren soms lastig haalbaar is. 'Ik weet dat studenten een beetje pissig worden als ik dit zo zeg, omdat het niet altijd lukt om alles op tijd af te ronden.' Volgens hem is de enige uitwijkmogelijkheid de examencommissie. 'Mocht je in de knel komen, dan is persoonlijk maatwerk mogelijk, maar dan moet het om een urgente kwestie gaan. In dat geval kan via de examencommissie eventueel een aparte voorziening worden getroffen.' Liefwaard legde ook uit dat studenten nu 'kriskras door het tentamenrooster kunnen lopen'. Dat maakt het lastig om de tentamens te managen. 'Als een student in het tweede bachelorjaar een vak volgt, dan kiest diegene er soms voor om het tentamen op een later moment te doen. Dat is mogelijk, maar dat maakt het heel lastig om de tentamens te organiseren. Ook wat betreft het aantal studenten dat een bepaald tentamen wil gaan maken' Rechten gaat de bachelor vernieuwen en mogelijk gaat ook de organisatie van tentamens op de schop. 'Er ligt nu een nieuwe kernvisie bachelor waarin ook voorstellen staan om de tentamens wat meer te stroomlijnen.'

'Onveilig werkklimaat' bij Faculty of Governance and Global Affairs

Vorige week verscheen een rapport over diversiteit, inclusie en het werkklimaat aan de Faculty of Governance and Global Affairs. Conclusie: er moet een hoop gebeuren. 'Laat niet alleen enkele individuen aan de top alle besluiten nemen.'

DOOR SUSAN WICHGERS

De taskforce Diversiteit & Inclusie van de Haagse faculteit heeft vorig jaar een enquête afgenomen onder personeel over diversiteit, inclusie en het werkklimaat. De bevindingen uit dat onderzoek, ingevuld door 117 medewerkers, zijn vorige week verschenen. Uit het rapport blijkt dat 62,5 procent van de respondenten die hadden aangegeven tot een ondervertegenwoordigde groep te behoren, zich onvoldoende gesteund voelden. Een 'onevenredig groot aantal' respondenten gaf aan wel eens onenigheid met een collega of een conflict met de leidinggevende te hebben, en een aanzienlijk aantal respondenten gaf aan uitsluiting te hebben ervaren of daar getuige van te zijn geweest. 'De enquête was een eerste verkenning om te achterhalen wat ervaringen en percepties van personeel zijn op het gebied van diversiteit, ongewenst gedrag, sociale veiligheid en leiderschap', zegt Tanachia Ashikali, taskforce-lid en docent op het gebied van diversiteit, inclusiviteit en leiderschap. 'Universiteitsbreed is er veel aandacht voor dit thema. Wij wilden in kaart brengen hoe het er bij de FGGA voor staat.'

Respondenten noemen dat er 'weinig kennis' is over 'neurodivergentie, raciale en LGBT-kwesties', dat 'hoge posities worden bekleed door oudere witte mannen' en dat diversiteit niet wordt 'gewaardeerd, maar gezien als een verplichting'. Is een verplichte training over het belang hiervan, zoals een respondent ook oppert, de oplossing daarvoor? Of bestaat dat al?

'Er is geen verplichte training, maar er worden wel verschillende trainingen aangeboden aan de universiteit, bijvoorbeeld over intercultureel samenwerken, inclusief onderwijs geven en *active bystander*-trainingen zodat je micro-agressies kan aanpakken, kleine subtiele bewuste of onbewuste opmerkingen of gedragingen op de werkvloer die stigmatiserend werken.

'Voor veel organisaties die ik onderzoek zijn de mensen die aan die trainingen meedoen in eerste instantie mensen die er al voor open staan, maar het werkt als een olievlék. Je moet ergens beginnen. Door steeds meer groepen in organisaties te bereiken, verspreidt zich dat. Leidinggevendenden hebben hierin een belangrijke rol. 'Verplichten is nooit een goed idee, want uit onderzoek blijkt dat dit niet altijd tot het gewenste resultaat leidt. Het kan zelfs juist tot weerstand leiden. 'Juist intrinsieke motivatie leidt daadwerkelijk tot gedragsverandering. Dus je wil mensen stimuleren om met het thema bezig te zijn. Er is niet één instrument dat je kunt inzetten, het gaat om het veranderen van een organisatiecultuur, met name in leiderschap en gedrag.'

Als u vanuit uw eigen vakgebied kijkt naar de faculteit, wat zou u dan als eerste veranderen?

'Wat opvalt in het onderzoek is dat men toch een onveilig werkklimaat ervaart, dat mede samenhangt met de hiërarchie en machtsstructuren die inherent zijn aan de universiteit. 'Dat ligt niet per se aan deze universiteit, maar aan de academische context. 'De rol van de leidinggevende kwam vaak terug: dat het niet transparant is wanneer iemand wordt gepromoveerd, en dat de keuze daarvoor vaak ligt bij één persoon. Het zou goed zijn om transparante indicatoren beschikbaar te stellen: waar moet je aan voldoen om een promotie te krijgen? En dat de besluiten niet meer alleen aan de top worden genomen door enkele individuen.'

Eén respondent klaagt dat er veel gepraat wordt, maar dat actie altijd ontbreekt. Wat is het eerste dat er nu concreet gaat gebeuren?

'We hebben nu inzichtelijk gemaakt wat ervaringen zijn en we zien duidelijk dat er actie nodig is. De faculteit heeft twee dingen in gang gezet: er staat een vacature open voor een HR-functie, die persoon gaat zich specifiek richten op het personeel op het gebied van diversiteit en inclusie. En het tweede, meest fundamentele, is een programma dat nu wordt ontwikkeld voor leidinggevendenden waarin er meer gebruik wordt gemaakt van peer reviews en intervisiegroepen, zodat bijvoorbeeld beoordelingen meer transparant worden.'

De slaapzaal tijdens de El Cid-week.

Noodkreet dakloze studenten: geef ons online onderwijs

In een brief verzoekt een groep dakloze studenten het universiteitsbestuur om hybride onderwijs mogelijk te maken voor internationals die noodgedwongen terug naar huis moesten. 'Ik heb er al twee jaar opzitten en wil niet mijn halve studie weggooien.'

DOOR SUSAN WICHGERS

FOTO TACO VAN DER EB

'We are at a point in which we must unwillingly choose between either being homeless students in a foreign country or dropping out of our studies', schrijven 25 studenten aan het universiteitsbestuur. 'The solution [...] : online/hybrid classes. The pandemic forced us to them, and now we must resign ourselves to the fact that they are still necessary.'

De initiatiefnemer van de brief, Francesca Picco (24, south and southeast Asian studies), is zelf inmiddels teruggegaan naar haar thuisland Italië. Ze begon met haar bachelor in Leiden in 2020 en had vorig jaar onder meer tijdelijk onderdak via het Housing Office van de universiteit. Haar contract liep af in augustus, en ze kon niet op tijd een nieuwe kamer vinden. 'Vanaf april heb ik al gezocht naar iets voor daarna. Ik ben naar twintig bezichtigingen geweest en ben wel zes keer naar de *front office* van de universiteit gegaan. In de zomer was ik even in Italië, en toen ik in augustus terugkwam en verder ging zoeken, kwam ik erachter dat dat nooit zou gaan lukken.

'Er waren zoveel mensen aan het zoeken op dat moment. Nóg minder plekken, meer mensen, hogere prijzen. Op dat moment verbleef ik in Airbnb's en hostels, en betaalde ik ook nog een hoop aan vervoer want hostels zijn er niet in Leiden zelf.'

Voor het semester begon, besloot ze terug te gaan naar Italië. Toestemming om afwezig te zijn heeft ze niet gekregen, en online onderwijs krijgen is niet mogelijk. 'Ik heb aan al mijn professoren gevraagd om het vanuit hier te mogen doen, maar mijn studie is heel klein en gaat moeilijk hybride. Daarnaast hebben zij zich ook maar aan de regels te houden.' Daarom zocht Picco naar lotgenoten en vormde een WhatsApp-groep waar zo'n vijftig mensen in zitten, Homeless Folk, met wie ze de brief opstelde. 'Er zijn een hoop mensen in dezelfde situatie. Heel verdrietig.' Het advies van de universiteit om niet te komen als je geen woning hebt gevonden, is vrij nutteloos, vindt Picco. 'Toen ik hier begon aan de universiteit, moest ik lang wachten om te horen of ik was toegelaten en dan is het al te laat om ergens anders in te schrijven. In Italië zijn ze bijvoorbeeld al begonnen tegen die tijd.

'Eerstejaarsstudenten zijn boos en dat snap ik wel. Zij kunnen niet gewoon alles laten vallen en een jaar wachten. Dan gooi je een heel jaar weg. In mijn geval zou ik zelfs mijn halve studie weggooien, want ik heb er al twee jaar opzitten.'

'De brief is geen vraag om accommodatie', verduidelijkt Picco. 'We snappen dat het onmogelijk is om huizen te bouwen. We willen alleen onderzoeken of we het op een andere manier kunnen oplossen. En online onderwijs moet kunnen: het is al gedaan, tijdens covid, het is niet nieuw.' Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke laat weten dat de brief is ontvangen maar nog niet behandeld, en dat de universiteit daarom nog niet op de inhoud kan ingaan. De studenten kunnen binnenkort een antwoord verwachten.

In het algemeen kon de woordvoerder kwijt dat de universiteit in de toekomst toe wil naar een *blended* onderwijsvorm: 'Dit gaat uit van een integratie van contactonderwijs en online leren, waarbij deze twee delen elkaar versterken. De student kan in dat geval, tijd- en plaats-onafhankelijk, een groot deel van de kennis en inzicht verwerven door zelfstudie (zelfstandig en in groepsverband). Het contactonderwijs draagt bij aan verdiepende discussies, toepassing van kennis en inzichten en bespreking van complexe onderdelen.'

Hybride onderwijs, waarbij een deel van de studenten online meedoet, is echter een ander verhaal. Van Overbeeke: 'Deze vorm van onderwijs vraagt veel van docenten, zowel technisch als didactisch, omdat studenten "in the wall" zo goed mogelijk moeten worden betrokken en deze vorm van onderwijs eigenlijk afbreuk doet aan het belang van fysieke contactmomenten. Mogelijk is dit alleen een oplossing in geval van een tijdelijke (nood)situatie voor studenten.'

Wat Picco gaat doen als de universiteit de wens voor hybride onderwijs niet inwilligt, weet ze nog niet. Haar spullen liggen nog in een opslag in de buurt van Leiden, dus ze zal nog eens terug moeten. 'Het is een moeilijke beslissing. Ik denk er elke avond over na. Ik zit al halverwege mijn studie, dus pauzeren is niet echt een oplossing. De wooncrisis is volgend jaar niet opeens weg.'

'Ik denk er ook over na om te stoppen, maar ik wil heel graag deze studie doen en afmaken. Dus als hier geen antwoord op komt, blijven we protesteren. We hebben niks te verliezen, op z'n minst willen we het beter maken voor mensen in de toekomst.'

'Sommige mensen sturen me dat ze echt mentaal er doorheen zitten, dat ze zoveel stress hebben en niet weten wat ze moeten doen. Hoe kan een universiteit ons zo behandelen?'

Hoe de waarnemers werden vergeten

Elke avond om zeven uur pakt kapitein Wilco Ramakers een foto van zijn vrouw uit zijn portemonnee. De afbeelding is het enige wat hem overeind houdt tijdens zijn gevangenschap in een onafgebouwd vakantiehuisje. Hij ligt op de kale betonnen grond en krijgt van zijn bewakers bonensoep, geserveerd in een hondenbak.

Het is 1995 en Ramakers is waarnemer van de Verenigde Naties in Bosnië. Joegoslavië is uiteengevallen en er woedt onder meer in Bosnië een bloedige oorlog tussen Serviërs en moslims. De NAVO voert in opdracht van de VN luchtaanvallen uit op Servische troepen die de gemaakte vredesafspraken aan hun laars lappen en zware wapensystemen rondom Sarajevo hebben opgesteld. Om verdere luchtaanvallen te voorkomen nemen de Serviërs rigoureuze maatregelen, waar ook Ramakers het slachtoffer van wordt.

Op 26 mei stormen zwaarbewapende Bosnische Serviërs het kantoor van Rademakers op het vliegveld in Banja Luka binnen, schrijft majoor Dion Landstra (37) in zijn proefschrift *Informatiemakelaar en schietschijf* over de rol van Nederlandse waarnemers in de Joegoslavië-oorlog. 'Op hardhandige wijze geleiden zij Ramakers en zijn Russische collega Vassili Karatniouk naar buiten en duwen hen in een auto waar ze plat op de achterbank moeten gaan liggen. De twee voertuigen stoppen op een open veld in een bos. De waarnemers moeten uitstappen. Ramakers en zijn collega kijken elkaar aan en de Nederlander voelt dat ze op dat moment hetzelfde denken. "Nu hebben we het gehad, dit is het einde."

Toch volgt er geen executie. De gijzelnemers worden vastgeketend op het vliegveld en moeten als levend schild voorkomen dat de NAVO het bombardeert. 'Meer dan drie weken houdt deze nachtmerrie aan', schrijft Landstra. Uiteindelijk worden ze vrijgelaten. Ramakers en twee andere Nederlandse collega's die ook zijn gegijzeld zijn echter 'getekend voor het leven'.

'Als het conflict in Joegoslavië uitbreekt is de Europese Gemeenschap de eerste organisatie die daar in 1991 wat aan probeert te doen', vertelt Landstra die zelf in 2015 voor een VN-missie werd uitgezonden naar Mali (zie kader) en op dit moment werkzaam is als docent militaire geschiedenis bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie in Den Haag.

'De VN sturen vervolgens begin 1992 een vredesmacht: UNPROFOR. Hier maken aanvankelijk ook honderd VN-waarnemers deel van uit. Een aantal dat in minder dan twee jaar tijd groeit tot 748. Nederland is lange tijd hofleverancier en vaardigt een kleine zestig officieren af. Het gaat dan om kapiteins en majours die ongewapend en vaak vrijwillig op uitzending gaan.'

Zij rapporteren over de militaire situatie. 'Ook wordt er gekeken of de strijdende partijen zich aan de gemaakte afspraken houden. De waarnemers wonen tussen de lokale bevolking, niet op een militaire basis.' Als het geweld toeneemt en het werk gevaarlijker wordt, gaan de waarnemers steeds vaker humanitaire hulp bieden. 'Ze zorgen voor voedsel, water, bouwen huizen en brengen knuffelbeesten mee voor de kinderen.'

De observaties van de waarnemers zijn soms van doorslaggevend belang. In maart 1993 is de Nederlandse ritmeester Josh Zoutendijk op patrouille in de enclave Srebrenica. 'Vanaf een heuveltop ziet hij een Servisch gevechtsvliegtuig een klein moslimdorp bombarderen. Zoutendijk maakt daar melding van. Het is de eerste keer dat de VN in New York doorkrijgen wat de Servische vliegtuigen precies doen en wat het effect is van hun inzet. Het was tot dan moeilijk om te bewijzen wat de Servische vliegtuigen aanrichten. Nu is er bewijs. Binnen de maand ligt er een VN-resolutie om het vliegverbod boven Bosnië af te dwingen waarbij in het uiterste geval geweld mag worden gebruikt.'

Die rapportage legt groot gewicht in de schaal, vertelt Landstra. 'Vaak is de invloed van de waarnemers echter een stuk beperkter dan die van de rapportage van Zoutendijk.'

Vanaf 1994 laten de VN steeds vaker zijn spierballen zien. 'In april 1994 vallen de Bosnische Serviërs de safe area Gorazde aan. Er worden

Nederlands transport, onderdeel van de VN-veiligheidsmissie UNPROFOR, op weg in Bosnie-Herzegovina, april 1995. Foto Wikimedia. Rechts: gegijzeld waarnemers.

Majoor Dion Landstra, zelf uitgezonden op een VN-missie naar Mali, schreef een proefschrift over de Nederlandse waarnemers tijdens de oorlog in voormalig Joegoslavië, die werden gegijzeld en dienden als schietschijf. 'De Nederlands overheid heeft steken laten vallen.'

DOOR VINCENT BONGERS

verschillende pogingen gedaan om de actie via diplomatieke kanalen te stoppen. Dat werkt niet, en de Bosnisch Servische overtreders worden door NAVO-luchtaanvallen tot de orde geroepen. Dat heeft effect, de aanval stopt.'

De Serviërs reageren als door een wesp gestoken. Ze gijzelen voor het eerst een groot aantal VN-militairen, onder wie ook tientallen waarnemers, en bedreigen die geregeld met de dood. 'Ze vormen een makkelijk doelwit, want ze zijn niet gewapend en ze zitten overal. Als de Bosnische Serviërs een jaar later, medio mei 1995, voor de derde keer waarnemers gijzelen, worden die voor het eerst op grote schaal als levend schild gebruikt. Ze worden geketend aan bruggen, hangars op vliegvelden en radarposten. Echt een tragisch dieptepunt dat nog altijd sporen nalaat bij de drie Nederlanders.'

De gijzelingen in 1994 en het voorjaar van 1995 hebben effect op de ontwikkelingen in Srebrenica. 'De angst bij de bevelhebbers dat er echt slachtoffers gaan vallen is medio juli 1995 best groot. De terughoudendheid om luchtaanvallen uit te voeren om de safe area te verdedigen kwam vooral voort uit angst voor nieuwe gijzelingen.' Het Nederlandse VN-bataljon Dutchbat kreeg vervolgens veel later dan gehoopt en maar zeer beperkt de gewenste luchtsteun. De Bosnische Serviërs liepen vervolgens de enclave onder de voet en vermoordden 8400 Bosnische moslimmannen.

Voor Landstra is het lastig om te oordelen of de Nederlandse regering wel waarnemers naar Joegoslavië had moeten sturen. 'Het heeft zeker wat opgeleverd, maar tegen een aanzienlijke prijs.'

Naast de gijzelingen waren er nog veel meer risico's. Waarnemers werden ook bedreigd, bestolen, beschoten en er was een aanzienlijke mijnendreiging. De kapiteins Dirk Achterberg en Tom Giesbers ontdekten dat tijdens een patrouille in Kroatië. 'Ik zie een draad over de

weg... sta vol op de rem... maar het is al te laat', vertelt Giesbers in het proefschrift. 'Ik rijd dwars door de gespannen kabel die is verbonden met een explosief. Op het moment dat ik de draad raak, klinkt er een oorverdovende knal. De Claymore-mijn komt ongenadig hard tot ontploffing...'

Na de klap blijkt Giesbers ongedeerd te zijn. Achterberg is echter zwaargewond, maar overleeft. 'Ik had vijftigwintig scherven in mijn schouder en zestien in mijn hoofd', zegt hij 25 jaar later tegen Landstra.

Een van de stellingen in het proefschrift is dat de waarnemers excuses verdienen van de Nederlandse overheid omdat 'deze onzorgvuldig heeft gehandeld bij het beoordelen van de risico's' die ze liepen. 'Algemene excuses zijn lastig', stelt Landstra. 'Want lang niet alle waarnemers hadden het even zwaar. De Nederlands overheid heeft echter wel steken laten vallen. Op het moment dat onbewapende mensen gegijzeld en met de dood bedreigd worden, dan moet je daar meer aandacht aan besteden dan is gebeurd. De focus lag op Dutchbat. Die militairen verdienen uiteraard veel aandacht, maar de club waarnemers ook.'

Het is prima dat Nederland waarnemers stuurt, maar wel naar plekken waar ze de ruimte krijgen om te functioneren, concludeert de promovendus. 'De regering had ook eerder de waarnemers kunnen terugtrekken. Dat was rigoureuze geweest, maar had zeker overwogen moeten worden. Dat is niet gebeurd, en dat is een ernstige tekortkoming.'

Dion Landstra, Informatiemakelaar en schietschijf. Promotie is op 28 september. Handeldseditie verschijnt medio oktober bij Boom

'Dutchbat had meer kunnen uitrichten'

'Dutchbat III werd onder enorm lastige omstandigheden uitgezonden', stelt Dion Landstra. 'De militairen werden benadeeld door de Nederlandse regering en de defensietop als het gaat om de uitrusting, voorbereiding, training en hulp. Ze hadden andere wapens, meer mensen en eerder luchtsteun moeten krijgen.'

Het is echter niet zo dat het Nederlandse bataljon helemaal niets had. 'Ze hadden – zeker in vergelijking met de waarnemers – verhoudingsgewijs meer militaire middelen zoals mortieren en antitankwapens. Daar hadden ze iets meer mee kunnen uitrichten, ook binnen het geldende VN-mandaat. De grote vraag is waarom dat niet is gebeurd.'

'Op het moment dat op 8 juli 1995 de militairen in observatiepost Foxtrof tussen de gevechten van de moslims en Serviërs in zitten en direct beschoten worden, hadden ze volgens het mandaat terug mogen schieten. Wat er dan zou zijn gebeurd is hypothetisch. De kans op directe luchtsteun was wellicht groter geweest, als het gevecht was aangegaan, omdat de VN dan voor het blok waren gezet.'

De militairen in Foxtrof geven zich over aan de Serviërs en mogen naar de basis in Srebrenica vertrekken. Op die terugtocht slaat het noodlot toe. Soldaat Raviv van Renssen wordt getroffen door scherven van een handgranaat die door een Bosnische moslimstrijder wordt gegooid en overlijdt.

'De belangrijkste drijfveer van commandant Karremans was, net als van de vW en de Nederlandse regering, juist het voorkomen van slachtoffers aan eigen zijde. Mocht Dutchbat het gevecht zijn aangegaan, dan waren er hoogstwaarschijnlijk meer Nederlandse slachtoffers gevallen. Ik denk echter wel dat dat risico onderdeel is van het militaire werk van een bataljon infanterie. Misschien had Dutchbat daadkrachtiger moeten optreden.'

De raketten in Mali maakten indruk

In 2015 maakte Landstra deel uit van de VN-vredesmissie in Mali. 'We zaten in Camp Castor in de buurt van de stad Gao. Ik was toen nog kapitein en ging op uitzending als *operational war diarist*: de persoon die het besluitvormingsproces van de commandanten van Nederlandse eenheden vastlegt. Dat gebeurt om achteraf altijd te kunnen laten zien welke beslissingen op welk moment zijn genomen. 'Het kamp werd soms met raketten beschoten. De groepen die op ons vuurde hadden echter geen erg geavanceerde wapens. Raketten werden op een stapel boomstammen gelegd om een bepaalde hoek te kunnen maken: niet erg accuraat dus. Maar toch, ook al kwamen ze een paar honderd meter verder terecht: het is een harde knal en geeft een flinke stofwolk. Dat maakt toch indruk.'

'We hadden daar een aantal Apache-gevechtshelikopters, onder meer als bescherming voor de inlichtingencompagnie en de *special forces*. Hoewel ze werden ingezet om inlichtingen te vergaren was het daarnaast ook de bedoeling dat de missie niet te licht bewapend moest zijn. Dit was onder meer een erfenis van de ervaringen in voormalig Joegoslavië. Met Apaches heb je natuurlijk behoorlijk wat slagkracht.'

'Heel ingrijpend was dat in maart 2015, vlak voordat ik naar Mali vertrok, een Apache was neergestort door een defect. De twee bemanningsleden kwamen daarbij om het leven. Toen ik in Gao aankwam, voelde ik daar de gevolgen nog van in het kamp. Dat had een enorme impact.'

Niet één, maar 37 nieuwe Leidse stadsfotografen

Alle studenten van de Leidse masteropleiding journalistiek en nieuwe media zijn benoemd tot stadsfotograaf. 'Ik kwam erachter dat er soms uren werk zit in één foto.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO ROB OVERMEER

'Ik moet zeggen dat ik nog helemaal geen ervaring had met fotograferen', zegt Jasper Daams (25), een van de kersverse stadsfotografen. 'Maar we hebben een week lang een spoedcursus gehad. Ik ben nog geen professional, maar het beviel goed.'

Die cursus bleek erg welkom, vertelt studiegenoot Toine van Sandijk (25). 'Toen we van de docent de vraag kregen hoeveel mensen er al ervaring hebben met fotografie, staken er twee hun hand op.'

Sinds 2013 benoemt Stichting Stadsfotograaf Leiden elk jaar een professionele fotograaf die de stad binnen een bepaald thema fotografeert. Dit jaar heeft de stichting voor een andere constructie gekozen: maar liefst 37 studenten van de masteropleiding journalistiek en nieuwe media zijn de komende 52 weken gezamenlijk stadsfotograaf.

Alleen in 2018-2019 gebeurde er iets vergelijkbaars, toen een groep jonge antropologen van de Universiteit Leiden de functie waarnam. De studenten journalistiek zijn de tiende lichter en hebben het thema 'Leiden in extremen' meegekregen. Hun foto's worden vanaf vrijdag wekelijks gepubliceerd in het *Leidsch Dagblad*.

'We hebben een cursus Photoshop gekregen voor onder meer het doen van kleurcorrecties en een docent van de opleiding heeft uitgelegd hoe je met een fotocamera omgaat', vertelt Daams over de spoedcursus. 'Bijvoorbeeld hoe het werkt met diafragma en sluurtijd. Daar hebben we toen op straat mee geoefend.' Daarvoor hebben de studenten de beschikking gekregen over professionele apparatuur van de universiteit, die ze het hele jaar mogen gebruiken. Ook voormalig stadsfotografen Koen Suidgeest en Rob Overmeer kwamen langs, zegt Van Sandijk. 'Zij vertelden over wat een goede foto is en wat een slechte en waar je allemaal rekening mee moet houden. Suidgeest gaf bijvoorbeeld de tip om ook te letten op de stand van de zon en Overmeer zei dat een foto beter kan worden als je meerdere attributen van dezelfde kleur bij elkaar legt. Ik

kwam erachter dat er soms uren werk zit in één foto. Dan voel je je bijna schuldig als je er in de krant maar twee seconden naar kijkt.'

De studenten werken in twee- of drietalen, vertelt Jo-Anne Krijgsman (22). 'Elke week krijgt een ander duo of trio de opdracht een of meer foto's aan te leveren, vergezeld van een stukje tekst. Je bent dus twee of drie keer aan de beurt.'

Daams: 'Iedereen heeft zijn of haar ideeën gepitcht bij een beeldredacteur van het *Leidsch Dagblad*. Er is geen enkel idee afgeschoten, maar soms is er wat bijgeschaafd.' 'We helpen elkaar ook onderling. *Teamwork makes a dream work*', zegt Krijgsman, die de fotoreeks vrijdrag met haar partner aftrapt. Zij hebben ervoor gekozen Arjan te fotograferen, een dakloze man die vaak bij supermarkt Dirk staat. 'Arie, hij heet eigenlijk Arjan maar iedereen noemt hem Arie, trad vroeger op voor volle zalen, maar is aan de drank geraakt. Hij is onafschiedelijk van zijn gitaar. In de persoon van Arie zijn heel veel extremen te vinden, hij staat bijvoorbeeld ver van de gemiddelde burger af. We hebben hem gefotografeerd in een lege zaal van de Stadsschouwburg.'

Van Sandijks fotografie volgt een week later. Hij en zijn partner hebben het, naar verluidt, kleinste huis van Leiden in het Noorderkwartier bezocht. 'De bewoner wilde alleen meewerken op de voorwaarde dat zijn adres niet in de krant komt', vertelt Van Sandijk. Extra opvallend is dat de bewoner bijna twee meter lang is, terwijl het huisje een oppervlakte heeft van 21 vierkante meter. 'Dat past dus wel goed in het thema.' Voor Daams is het nog even spannend of hij zijn idee kan uitwerken. 'Ons leek het interessant om te spelen met het woord 'extremen'. Toen kwamen we op "in extremis", de laatste ogenblikken. Dat hebben we vertaald naar de laatste ogenblikken van het leven. Wij willen dus graag naar een Leids hospice gaan om erachter te komen hoe mensen de laatste ogenblikken van hun leven inrichten. Of dat lukt, is afhankelijk van hun medewerking.'

In tegenstelling tot de eerdere stadsfotografen, doen de studenten het vrijwillig. 'We krijgen er niets voor, behalve een cijfer en een gave ervaring', zegt Daams. 'Ik vind het een hele eer.'

'Het is een leuke kans om beter te worden in fotografie', vindt Van Sandijk. En ook Krijgsman is enthousiast: 'Het is een prachtige kans om ervaring en contacten op te doen. En het *Leidsch Dagblad* is een heel mooi podium.'

De sterrennacht (1889) van Vincent van Gogh. 73 x 92 cm. Museum of Modern Art, New York.

Mag het licht uit?

Zondag gaat voor één avond het licht uit in Leiden om sterren te kunnen zien. Kan dat niet vaker? Want duisternis is goed voor iedereen, zeggen experts. '24 uur per dag licht om ons heen is een probleem.'

DOOR EMIEL BEINEMA

Als het een beetje meezit, kunnen Leidenaren zondag eindelijk weer naar de sterrenhemel kijken. Door de toegenomen verlichting op straat, van gebouwen en voor bijvoorbeeld kassen wordt het licht van de meeste sterren tegenwoordig verdrongen.

Kunstenaar Daan Roosegaarde en werelderfgoedorganisatie UNESCO zetten met hun project *Seeing Stars* vorig jaar Franeker al in het duister. Zondag is Leiden aan de beurt. Als de lichtvervuiling verdwijnt, vormt de sterrenhemel zelf een kunstwerk, is het idee.

Wel met een disclaimer van sterrenkundige en mede-organisator Frans Snik, want als het slecht weer is gaat het niet door: 'Iedere sterrenkundige kan je horrorverhalen vertellen over grootse plannen en reizen naar telescopen. Als het daar vervolgens regent, dan kun je niks.'

De organisatie heeft een groot deel van de inwoners van Leiden gevraagd om hun verlichting zondagavond uit te zetten. Ook de straatlantaarns en verlichting van monumenten en andere gebouwen gaan uit. 'In augustus hebben we een test uitgevoerd voor deze avond', aldus Naor Scheinowitz, manager van de Oude Sterrewacht. 'Zonder straatverlichting was er al veel minder lichtvervuiling. Maar toen kon je heel goed zien waar er nog wel licht aan was, zoals in de parkeergarage aan de Korevaarstraat.' Als ze hun lichten hebben uitgedaan, kunnen de bewoners en bezoekers nog meer doen. Snik is namelijk ook oprichter van het Citizen Science Lab van de universiteit, dat zich richt op burgerwetenschap. 'We willen heel graag weten wat de impact is van het uitschakelen van al deze verlichting. Dat kun-

nen we niet met alleen de meetapparatuur op de Oude Sterrewacht, daar hebben we hulp van de Leidenaren bij nodig.' Bezoekers worden met Android-app *Loss of the night* razendsnel opgeleid tot sterrenteller en kunnen daarin hun eigen metingen doorgeven. Door die tellingen te vergelijken met de helderheid van de sterren die aan de hemel staan, kunnen de onderzoekers later bepalen hoe donker het was. Op iPhones kan *Dark Sky Meter* zelf de lichtsterkte meten voor het onderzoek.

Snik: 'Dan kunnen we volgens mij zelfs met heel Leiden samen een wetenschappelijke publicatie schrijven, om te laten zien wat we met het uitzetten van alle lampen hebben bereikt.' Niet alleen het Citizen Science Lab houdt zich bezig met lichtvervuiling, ook andere onderzoekers aan de universiteit zijn hierin geïnteresseerd. In het vorig jaar opgerichte BioClock consortium werken onderzoekers en andere partners samen om onderzoek te doen naar de biologische klok. Licht speelt daar een grote rol in.

'Onze hersenen zijn in staat om zelf een ritme van ongeveer 24 uur aan te houden, maar om dat bij te stellen, hebben we invloeden nodig van buitenaf', legt chronobioloog en coördinator van het consortium Laura Kervecze uit. 'Een van de belangrijkste daarvan is licht. Dat komt binnen via onze ogen en gaat van daar naar het deel van onze hersenen waarmee we zien, maar ook direct naar onze biologische klok.'

'Doordat er kunstlicht beschikbaar kwam, hebben we meer vrijheid gekregen om onze dag en nacht in te delen. Dat blijkt ook nadelige gevolgen te kunnen hebben voor onze gezondheid. Mensen die voor langere tijd nachtdiensten draaien,

'Mensen die nachtdiensten draaien, hebben meer kans op diabetes, hart- en vaatziekten en overgewicht'

hebben bijvoorbeeld een grotere kans op suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht. Dat lijkt er deels aan te liggen dat de biologische klok licht op verkeerde momenten binnenkrijgt.

'Dit geldt trouwens niet alleen voor nachtdienstwerkers: over het algemeen blijkt dat blootstelling aan kunstlicht tijdens de avond en nacht kan bijdragen aan slaapproblemen, en op de lange termijn ook kan leiden tot andere gezondheidsproblemen.'

'Het is belangrijk dat we onze slaap beschermen', beaamt klinisch psycholoog Niki Antypa. 'In onderzoek zijn we bijvoorbeeld tegengekomen dat mensen die vooral actief zijn in de avond vaker last hebben van depressie. Dat betekent niet dat je depressief wordt van laat gaan slapen, maar er lijkt wel een verband te zijn tussen ons slaappitme en stemmingstoornissen.'

'Dat we tegenwoordig 24 uur per dag licht om ons heen hebben, is een probleem. Onze biologische klok begrijpt dan niet wanneer het avond is en we moeten gaan slapen. De hormonen daarvoor worden door dat licht onderdrukt.'

Antypa adviseert om zelf je ritme bij te sturen door licht wat ouderwets te gebruiken: 'Om onze biologische klok goed af te stellen, hebben we vooral 's ochtends licht nodig. Dus ik zou zeggen: ga in de ochtend even naar buiten. Zorg dat je dan genoeg zonlicht krijgt, dat werkt zelfs wanneer het bewolkt is. En maak het 's avonds goed donker in je huis. Dan kan je een natuurlijk slaappitme ontwikkelen en je biologische klok helpen.'

Ook milieuwetenschapper Martina Vijver en promovendus Evelien Castrop doen onderzoek naar de gevolgen van lichtvervuiling. Castrop houdt zich daarvoor bezig met planten. Die staan aan de basis van de voedselpiramide, dus het is belangrijk om te zorgen dat die niet onbedoeld worden aangetaast.

'Licht heeft impact, we weten alleen nog niet precies hoeveel', zegt Castrop. 'Bomen die naast straatverlichting staan, verliezen hun bladeren later dan bomen die in het donker staan. Onze observaties wijzen erop dat licht verstoort.'

'Er zijn veel vragen die we nog moeten beantwoorden: als een plant door onze lichtvervuiling grotere bladeren krijgt, waar komt de energie die daarvoor nodig is dan vandaan? Ontwikkelt de rest van de plant zich nog wel gezond? En als de ene plant wel een voordeel haalt uit ons kunstmatige licht, zal hij dan niet andere planten verdrukken? Er zijn natuurlijk gigantisch veel soorten planten en de impact zal per soort verschillen, dus daar zijn we nog niet uit.'

Vijver vult aan: 'Ook bij dieren zie je dat kunstmatig licht het natuurlijke evenwicht verstoort. Sommige insecten worden aangetrokken door licht, dus die vliegen 's nachts vooral rond lichtbronnen. Veel vleermuizensoorten die die insecten eten, weten dat inmiddels en gaan rond die straatlantaarns hun eten halen. Het is een soort snackbar geworden. Anders soorten vleermuizen worden door dat kunstmatige licht juist afgestoten. Ook een soort-specifieke impact, dus.'

Die vleermuizen zullen zondag hun eten ergens anders moeten zoeken. Tenminste, als *Seeing Stars* kan doorgaan. Snik: 'Als er geen sterren te zien zijn, dan moeten we keihard zijn. Dan stellen we het uit.' De gedetailleerde weermodellen waar het besluit op gebaseerd wordt, kunnen tot drie dagen in de toekomst gemaakt worden, vertelt hij. 'En we hebben ook drie dagen nodig om het evenement eventueel te verplaatsen. Donderdag wordt dus de beslissende dag.'

Als het deze zondag niet lukt, moet Leiden even geduld hebben, waarschuwt hij. 'Volgende week is het bijna Leidens Ontzet en daarna is er weer veel licht van de maan. Als het dit weekend bewolkt wordt, gaan we dus hopen op een mooie avond eind oktober.'

Onbezett loket en lege kantines bij Rechten

Om studenten beter te kunnen helpen, richtte de rechtenfaculteit een informatiebalie in. Alleen is het loket steeds onbemand. Tegelijkertijd kampt het restaurant en café met te weinig voorraad. 'Mensen die van elf tot één college geven, willen ook nog graag wat te kiezen hebben.'

DOOR VINCENT BONGERS

Het Onderwijs Informatie Centrum (OIC) van de rechtenfaculteit informeert studenten over zaken als afstuderen, inschrijvingen en reglementen. Om het toegankelijker te maken voor studenten was er een balie ingericht. Maar achter het loket zit niemand, bleek tijdens de faculteitsraadsvergadering. Het centrum is alleen telefonisch en per mail bereikbaar.

De balie is niet open, aldus personeelsraadslid Kirsten van der Tol, die studieadviseur is. En dat is geen goede zaak, vond zij. 'Als er weer iemand fysiek aanwezig is die acuut problemen kan oplossen, is dat voor de studenten maar ook voor de organisatie als geheel winst.' Het rechtenbestuur zag het probleem ook en gaat het aanpakken. 'We hadden dit georganiseerd, maar toen kwam corona', zei Ton Liefwaard van het bestuur. 'De balie is daar neergezet om het oic en alles eromheen toegankelijker te maken. Als er dan niemand zit, lukt dat natuurlijk niet.'

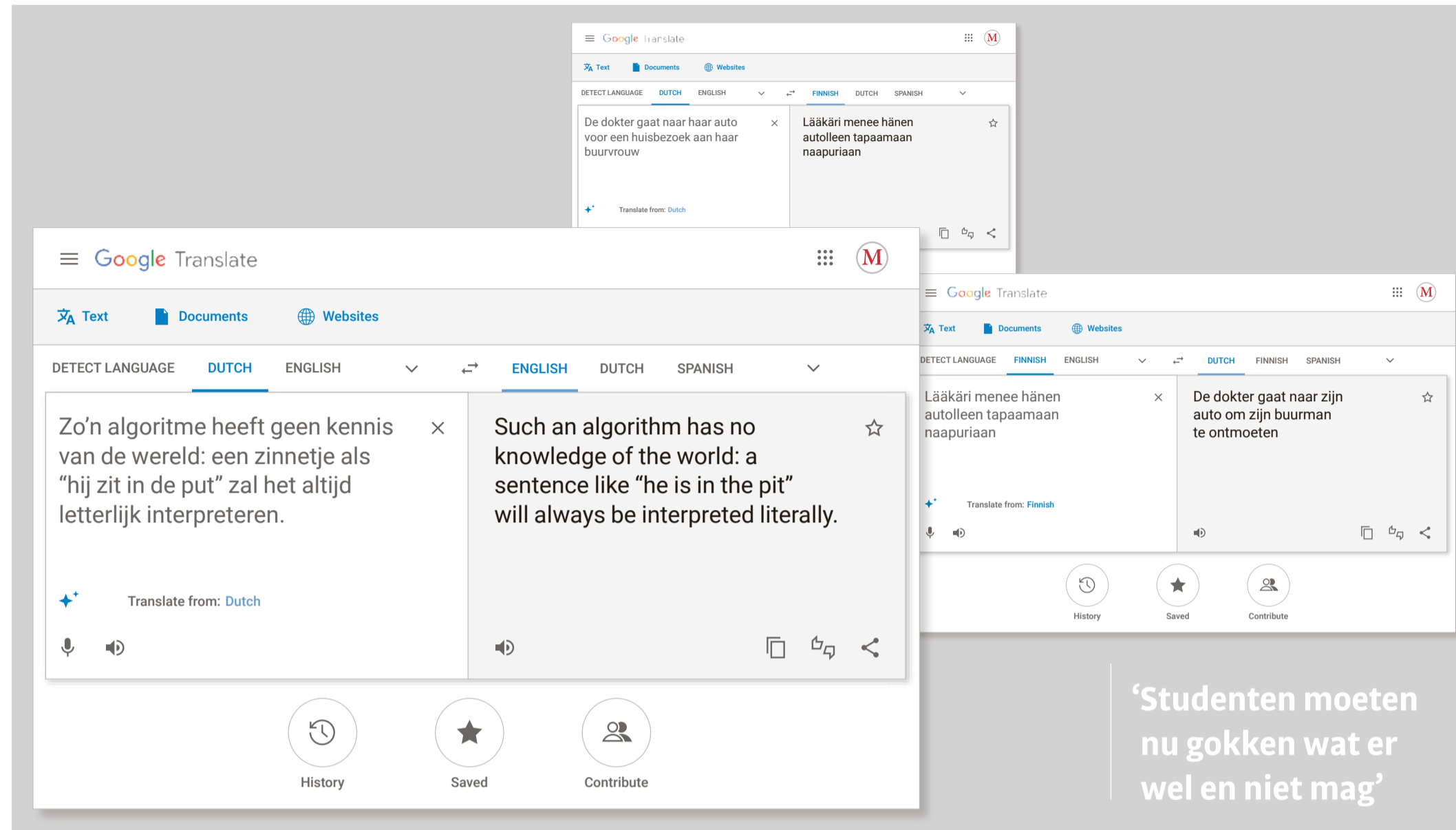
Studenten met vragen komen nu bij de studieadviseurs in dezelfde gang terecht. 'Ik heb daar soms last van, omdat ik de eerste persoon op de gang ben, zei Van der Tol. 'Studenten kloppen automatisch bij mij aan.'

De balie moet in ieder geval weer bezet zijn, stelde Liefwaard. 'Zoals het nu is, kun je net zo goed de boel weer dichtsmen, en dat is niet wat we ooit beoogd hebben. Het loket hoeft niet alleen maar gebruikt te worden door het oic, maar ook door andere organisaties.' Corona zorgt ook voor opstartproblemen bij het restaurant en het Juridisch Café in het Kamerlingh Onnes Gebouw van rechten.

'Mij bereiken berichten dat het assortiment in het café en het restaurant wat karig is, en vooral dat vrijwel alles op is om een uur of een, terwijl het restaurant tot twee uur open is', zei personeelsraadslid Elsemieke Daalder. 'Mensen die van elf tot één college geven, willen ook nog graag wat te kiezen hebben.'

'Er zijn meer mensen gekomen dan verwacht', reageerde Thomas van Beek, hoofd facilitaire zaken bij Rechten. 'Het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB), dat verantwoordelijk is voor de restaurants, maakt excuses en belooft dat er voortaan voldoende voorraad aanwezig zal zijn. Overigens is het assortiment volgens het UFB niet aangepast.'

'Na al dat vele thuiswerken en online studeren is er dit collegejaar veel veranderd', concludeerde decaan Joanne van der Leun vervolgens. 'Alles moet weer opnieuw worden ingeregeld. Het is ook voor het UFB een zoektocht.' Daalder: 'Het zal wel snel opgelost worden, het is begrijpelijk dat er wat opstartproblemen zijn.'

Google Translate: wel of niet valsspelen?

Docent Aletta Dorst onderzocht hoe studenten online vertaaldiensten gebruiken. 'Zonder context doet het algoritme maar wat.'

DOOR MARK REID

Maar pas wel op met persoonsgegevens

Hoewel uit haar onderzoek blijkt dat Google Translate veruit de populairste vertaaldienst is, zet Dorst een flinke kanttekening bij het gebruik van de online tool. Wie een tekst door Google laat vertalen loopt namelijk een flink risico. 'Zodra je iets door Google Translate haalt mag Google alles doen met de tekst. Je hebt nog wel het intellectueel eigendom, maar Google krijgt alle gebruiksrechten. Ze mogen het opslaan, hergebruiken, delen met derden, publiceren. In feite alles. 'Als je een brief van de Belastingdienst of je huisarts wil vertalen, verwijder dan al je persoonlijke gegevens. Haal je studentnummer, je naam, je adres en vooral je BSN weg.' Wie dat niet doet, loopt het risico dat vertrouwelijke of persoonlijke stukken opeens terug te vinden zijn. Zo was een Noorse journalist in staat interne stukken van een groot bedrijf terug te vinden die via Google Translate waren vertaald. Dorst: 'Ik kreeg laatst een vrouwelijk stuk van een collega en daar stond boven dat het met een machine was vertaald. Dat had 'ie dus niet moeten doen.' In plaats van Google zijn er een aantal andere vertaaldiensten die je beter kan gebruiken. Zo heeft vertaaldienst DeepL een licentie die volgens Dorst een stuk veiliger is, maar waar je wel voor moet betalen. Een andere optie is eTranslate, de online tool van de Europese Unie. Alle studenten van Europese universiteiten kunnen daar gratis gebruik van maken.

Stel: je bent als talenstudent bezig een moeilijke tekst te schrijven. Het lukt aardig, maar net dat ene woordje dat je wil gebruiken is lastig te vertalen. Mag je dan Google Translate gebruiken? Of is dat eigenlijk een soort valsspelen?

Dat is het zeker niet, zegt Aletta Dorst, universitair docent bij het Leiden University Centre for Linguistics. Volgens haar zijn machinevertalingen een handig hulpmiddel, maar het is wel noodzakelijk om ze te doorgronden. 'We leren studenten hoe de catalogus van de Universiteitsbibliotheek werkt. We leren ze hoe Wikipedia werkt. Waarom leren we ze dan niet hoe machinevertalingen werken?' Dorst, die zelf college geeft over vertalen, zette een onderzoek op en ondervroeg studenten van de faculteit Geesteswetenschappen naar hoe zij met Google Translate en andere online vertalingsdiensten omgaan in hun studie. 'Ik hoor vaak dat ze het liever niet aan hun docent vertellen. Ze hebben het idee dat ze valsspelen en dat je het zelf moet kunnen.'

Dat beeld wordt bevestigd door het onderzoek. Zo bleek dat het overgrote deel van studenten vertaaldiensten als Google Translate gebruikt bij studieopdrachten, maar dat bijna niemand wist of het wel mocht. Jammer, vindt Dorst. 'Ik vind dat docenten een stuk explicieter moeten zijn over wanneer studenten gebruik mogen maken van machinevertalingen. Bijvoorbeeld als je huiswerk doet, mag het wel, maar bij het tentamen niet. Zet dat eens duidelijk in de syllabus of in de studiegeds. Studenten moeten nu gokken wat er wel en niet mag.' Volgens haar biedt het ook juist kansen voor onderwijs. 'Je kunt studenten machinevertalingen laten analyseren en toetsen of ze in staat zijn om fouten

te vinden en te verbeteren. Daarmee verbeteren ze ook hun eigen taalvaardigheid.'

Uit het onderzoek bleek wel dat studenten Google Translate voornamelijk als woordenboek gebruiken, terwijl dat volgens Dorst precies is wat je niet moet doen. 'Dat leer ik ze meteen af, want dat is niet waarvoor de dienst is gemaakt (zie kader). Je krijgt een synoniem in een andere taal, maar dat legt niets uit. Machinevertaling werkt op basis van context, dus zonder context doet het ding maar wat. Zo'n algoritme heeft geen kennis van de wereld: een zinnetje als "hij zit in de put" zal het altijd letterlijk interpreteren. Wij als mensen snappen natuurlijk dat iemand dan depressief is, maar een machine niet.'

Ook moet de gebruiker ervan bewust zijn dat het algoritme seksistische of racistische vooroordelen heeft. 'Ik heb wel eens een stukje over mezelf geschreven en naar het Fins vertaald, een taal zonder verschil tussen mannelijke en vrouwelijke voor-naamwoorden. Toen ik het weer terugvertaalde naar Nederlands was ik in de tekst opeens een man geworden omdat ik dokter had gebruikt. En als je dat doet bij een tekst over koken of schoonmaken word je automatisch vrouwelijk.' Maar omdat machinevertalingen steeds meer zullen worden gebruikt, moeten studenten er goed op voorbereid zijn, vindt Dorst. 'Er zijn mensen die teksten herschrijven zodat ze daarna met een machine vertaald kunnen worden. Die weten precies hoe je een tekst zo duidelijk opstelt dat een machine ermee aan de slag kan. Korte, duidelijke zinnen zonder beeldspraak. Ik zeg ook tegen mijn vertaalstudenten dat ze zulke banen moeten overwegen. Dat is de vertaalbaan van de toekomst.'

GEEN COMMENTAAR

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN | ILLUSTRATIE SILAS

Waarom Leiden geen last heeft van de perverse prikkelparade

Misschien had rector Hester Bijl haar dag niet, of hadden communicado's haar zogeheten 'collegecolumn' met de titel 'Grenzen aan instroom internationale studenten?' op de medewerkerssite zolang gefilterd, gezocht en verdund dat er niets meer overbleef dan waterige bestuurderslimonade met een medicinale bijsmaak die je wantrouwend doet smakken: hier klopt iets niet. Maar wat?

Te midden van universiteiten die worden overspoeld met een oncontroleerbare studentenstroom, campings die volstromen met studenten in tenten omdat ze geen kamer kunnen vinden en werknemers die bezwijken onder de onderwijslast, heeft Bijl een heel andere benadering: in Leiden is niet zoveel aan de hand. De Universiteit van Amsterdam wilde een quotum invoeren op de internationale instroom. Dat was de uitgelezen kans voor andere universiteiten om gezamenlijk op te trekken tegen de perverse prikkelparade waarin ze allemaal vastzitten, al werkt dat alleen als iedereen meedoet. Maar niet alle universiteiten blijken hun stuk van de internationale studentenmarkt zo makkelijk te willen opgeven. Kennelijk is Leiden er daar één van. 'Op dit moment is de instroom van internationale studenten bij ons geen groot probleem.'

En: 'Ten opzichte van andere universiteiten hebben wij relatief weinig Engelstalige bacheloropleidingen. Het percentage buitenlandse studenten is de afgelopen jaren licht gestegen.'

Weinig?

Licht?

Echt?

Die 'lichte' stijging gaat over honderden studenten per jaar. Leiden heeft 18 Engelstalige bachelor(track)s, meer dan Utrecht of Rotterdam, en maar liefst 240 Engelstalige mastertracks, meer dan de UvA. De instroom bij de masters ligt dan ook bijna net zo hoog als in de hoofdstad.

Want hoewel Bijl wel de wens herhaalt voor 'flexibiliteit voor selectie bij specialisaties' en 'de mogelijkheid om de groep internationale studenten te beperken als dat nodig is' (een quotum dus) is die wens tot niets veranderd met goedmaakpraat. Bijl stelt dat ze 'vooral positieve kanten ziet' aan de instroom: 'We hebben hun talent hard nodig.'

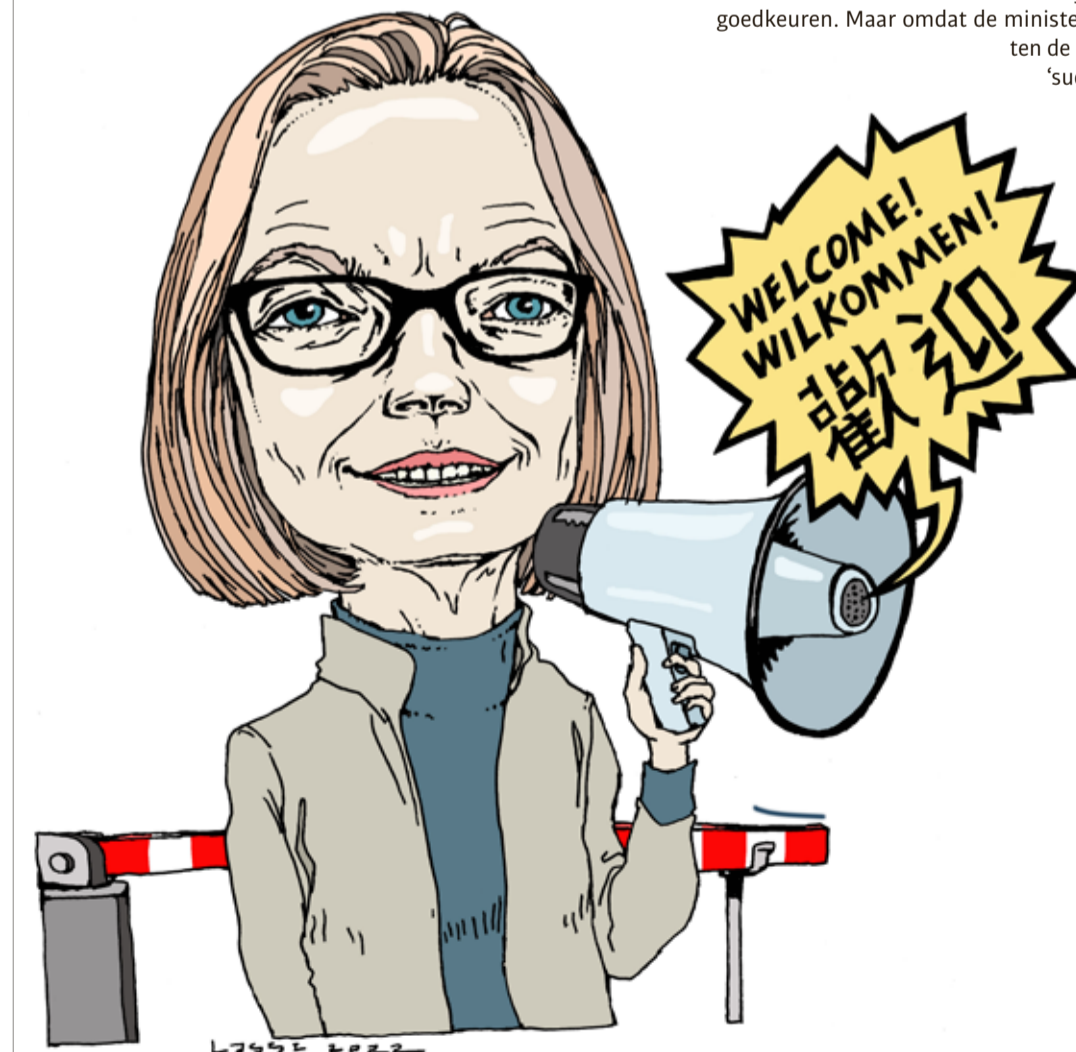
Gelukkig maar, want er komen er nog veel meer bij. Iets waar de universiteit graag mee pronkt, overigens; internationalisering is al tijden een rotsvast onderdeel van elk strategisch plan.

Des te meer reden om ze goed te verzorgen, maar als het om ruimte gaat, valt het opeens allemaal wel mee en is bijbouwen niet nodig. Bij gemeentelijke bouwplannen gaat de universiteit tegen alle prognoses in, en voorspelt een minuscule stijging van het aantal internationals.

'Op dit moment' is het 'bij ons' misschien 'geen groot probleem', maar dat zijn wel meer dingen niet: een te laag maandbedrag voor je energierekening, of het coronavirus in januari 2020.

Het bestuur van de UvA wist waarschijnlijk dat het kabinet een quotum niet zou goedkeuren. Maar omdat de minister het wetsvoorstel waarmee universiteiten de instroom kunnen reguleren nog even laat 'sudderden', konden ze niet anders dan met gestrekt been erin.

Jammer dat Leiden daar niet aan mee durft te doen.

Zo kom je het eerste jaar door

De overgang van scholier naar student kan best lastig zijn. Maar een paar simpele tips kunnen je start aan de academie veraangenamen, betoogt **Max van Lent**.

De overgang van de middelbare school naar de universiteit is fors. Een grote uitdaging is de enorme hoeveelheid flexibiliteit die nieuwe studenten krijgen. Waar een scholier meer dan dertig contacturen in de week heeft en daaromheen wat huiswerk maakt, is het voor de student vaak precies andersom. Met een handjevol colleges wordt er van studenten gevraagd om zelfstandig te werken op tijden en locaties die ze grotendeels zelf kunnen kiezen, en met deadlines voor opdrachten en tentamens die weken of zelfs maanden in de toekomst liggen. Dit maakt de overstap van school naar universiteit vaak lastig. Daarom een paar tips voor nieuwe studenten – en voor andere studenten, die een nieuwe routine goed kunnen gebruiken – om op een goede en gezonde manier te studeren.

1. Maak contact met medestudenten en docenten

Op de universiteit is veel vrijheid wat betreft keuze om fysiek deel te nemen aan colleges en werkgroepen. Zeker studenten met veel reistijd zullen geneigd zijn om online aan colleges deel te nemen, of helemaal niet wanneer er geen verplichting is. Onderzoek toont keer op keer aan dat *on campus* deelname aan onderwijs zorgt voor betere studieprestaties dan online meedoen. Dit komt (waarschijnlijk) deels doordat studenten zich vaak *on campus* beter kunnen concentreren dan online en gemakkelijker vragen kunnen stellen. Maar deels zit dit ook in het gemak om buiten de colleges met medestudenten en docenten in contact te komen.

Door aanwezigheid op de campus is het gemakkelijker om van medestudenten te leren en vrienden te maken. Dit kan helpen voorkomen dat studenten vroegtijdig motivatie verliezen en uiteindelijk stoppen met hun studie.

Face-to-face-contact met docenten helpt natuurlijk ook. De coronajaren hebben mij geleerd dat communicatie makkelijker verloopt en studenten meer en betere vragen stellen wanneer het contact offline is. Mijn tip aan studenten is dan ook: kom langs wanneer je vragen hebt.

2. Stop met multitasken

Studiewerken en vrije tijd lopen voor studenten vaak door elkaar heen. Tijdens het studeren scrollen ze regelmatig door de verschillende sociale media-apps, gemiddeld zo'n drie tot zes keer per uur, laat recent onderzoek zien. Hierdoor worden momenten van concentratie telkens afgebroken, en dit maakt het lastiger om effectief te studeren. Aan de andere kant is het vaak ook lastig om echt van vrije tijd te genieten. Doordat mails en deadlines voor studieopdrachten vaak doorgaan, speelt de druk om te studeren op, ook wanneer de student eigenlijk wil ontspannen. Het gebrek aan rust draagt er ook aan bij dat het moeilijk wordt om je voldoende op te laden om te studeren. Om deze valkuil te ontlopen is het belangrijk om studietijd en vrije tijd echt goed uit elkaar te houden.

Een goede manier om zo'n scheiding te maken, is door de fysieke plekken waar je studeert en waar je vrije tijd doorbrengt zo veel mogelijk van elkaar te scheiden. Bijvoorbeeld studeren in de bibliotheek – zonder telefoon binnen handbereik – en zo min mogelijk thuis, maar daar juist de tijd nemen voor andere zaken. Op deze manier studeer je efficiënter omdat concentreren eenvoudiger wordt, en laad je jezelf goed op in de tijd dat je niet studeert.

3. Slaap voldoende

Volwassenen hebben gemiddeld zo'n acht uur slaap per nacht nodig. Studenten slapen minder. Recent onderzoek onder verschillende groepen studenten laat zien dat een meerderheid gemiddeld nog geen zeven uur slaapt. Dit hangt samen met minder goede cijfers en lagere slagingspercentages. Maar ook een slaapttekort op korte termijn (één of twee dagen minder goed slapen) heeft al effect op studieprestaties. Mijn laatste advies is om zo te plannen dat je tijdens tentamenperiodes eerder meer dan minder slaapt dan normaal krijgt.

MAX VAN LENT is universitair docent economie aan de Universiteit Leiden

K-popband NCT127

Haags K-pop-brein hoopt dat zijn hits landen

Vanuit zijn studio in het Westland maakt songwriter Ronnie Icon muziek voor grote namen uit de K-pop. 'Je moet constant de aandacht blijven trekken.'

DOOR SUSAN WICHGERS

Waarom is Korea zo ongekend populair geworden? Museum Volkenkunde gaat dit weekend op zoek naar het antwoord tijdens Korean Wave, een evenement met workshops, demo's, en een aantal talkshows waarin experts de toenemende populariteit proberen te verklaren.

Onder wie Ronnie Icon (33, echte naam Ronnie Scholtes, 'maar dat heeft wat minder internationale allure'), een Nederlandse songwriter die muziek maakt voor K-popbands. Hij komt net terug uit Korea, maar het merendeel van zijn werk doet hij gewoon vanuit zijn woonplaats Kwintseheul, vlak bij Den Haag.

'Alles wat met stem gebeurt, is mijn pakkie-an', legt hij uit. 'Vaak gaat eerst een producer met de muziek aan de slag, en als die het instrumentale gedeelte klaar heeft, komt het bij mij terecht. Al-

le tekst en melodieën schrijf ik en neem ik in mijn studio op. Vervolgens stuur ik een Engelse versie van de demo naar Korea. Als ze het daar tof vinden, wordt het vertaald.

'Het lijkt omslachtig, maar op die manier krijgen ze invloeden vanuit het buitenland, waardoor je een *fusion* van stijlen krijgt. In verschillende landen groei je op met verschillende referentiekaders voor muziek. K-poplabels willen een beetje plukken aan wat hier aan creatieve input te vinden is.'

Ronnie Icon schreef onder meer mee aan muziek voor ENHYPEN, TWICE en NCT127, bands met tientallen miljoenen fans op YouTube. Inmiddels wordt hij actief benaderd door labels en producers, maar daar heeft hij hard voor moeten werken.

'Er zijn heel veel schrijvers die concurreren voor een beperkt aantal plaatsen op een album of single, dus de labels hebben het voorrecht om de beste liedjes te kiezen. Elke keer als ik muziek stuur, is het hopen dat het wordt gebruikt. Het is een *numbers game*: zoveel mogelijk muziek maken van goede kwaliteit en hopen dat er een paar grote hits landen.'

In zijn muziek moet hij dus nog wel rekening houden met die vertaling naar het Koreaans. 'Ik schrijf de tekst anders dan wanneer ik een Engels liedje zou schrijven. Het Koreaans heeft meer lettergrepen, bijvoorbeeld. Ik ben veel meer met klank bezig dan met de betekenis van de woorden.'

Zelf is hij, uiteraard, ook groot fan van het genre. 'K-pop is zo leuk omdat er heel veel in samenkomt. Je kan bijna eindeloos experimenteren. Niks is te gek, zolang het maar modern klinkt.'

K-pop bestaat sinds het begin van de jaren 90, maar brak hier eigenlijk pas écht door in 2012 dankzij (wie kent het niet) de monsterhit *Gangnam Style* van Psy. In 2018 was het optreden in de Ziggo Dome van BTS, een van de grootste K-popbands, binnen een kwartier uitverkocht.

Ronnie denkt dat die populariteit grotendeels komt door YouTube. 'YouTube zelf is als platform populairder geworden, en K-pop is een product daarvan. Er zit onwijs veel geld in het maken van de videoclip. De jongens en meisjes in de bands worden intensief getraind en zijn superknop. Als het niet zo in het oog zou springen, was het geen succes geworden.'

'Bij K-pop gaat het vooral om die optredens. Westerse popmuziek brengt doorgaans één *mood* per nummer over, en die blijft redelijk gelijk door het liedje heen. Omdat K-pop zo gericht is op de show, moet de muziek constant je aandacht blijven trekken.'

'Het is daarom helemaal niet gek als het midden in het liedje opeens helemaal de andere kant op gaat of er een *dance break* in het midden zit. Of er zijn van die *group chants*: "OH" of "AH", dat is dan meer schreeuwen dan zingen. K-popbands zijn vaak grote groepen: je hebt naast de leadzanger nog een hoop extra stemmen en harmonieën.'

Voor Ronnie, die tenslotte maar één man is met één stem, is dat onderdeel de grootste uitdaging. 'Qua vocalen gebeurt er ontzettend veel, en het moet wel als een groep klinken. Dat betekent dat ik regelmatig vecht met mijn stemconditie en zorgvuldig met mijn stem om moet gaan.'

Desondanks zou hij het niet anders willen. 'Alle banen in de creatieve sector kosten een hele hoop werk. Ik heb vele uren onbetaald gewerkt en gehobbyd om hier te komen, maar ik ben blij dat het eindelijk gelukt is. Dit is mijn droombaan.'

Korean Wave, Museum Volkenkunde. Zaterdag 24 en zondag 25 september, (€15 per dag, €25 voor twee)

Foto Taco van der Eb

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week bijles en huiswerkbegeleiding op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 3 leerlingen groep, 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Wiskunde, Engels, brugklas havo, vwo. *Wiskunde, brugklas vmbo, basis/kader. *Rekenen, mbo, 3F. *Nederlands, natuurkunde,

2 vmbo. *Nederlands, wiskunde, brugklas havo. *Biologie, Nederlands, 3 vmbo-TL. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs, van wie één hulp met dyslexie. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekommen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfentwintig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl

Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@umail.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukkerwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023 - 571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
https://bureauvanvliet.com/
advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmnn | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

CULTUUR

In het 'hyperfeministische' theaterstuk *Nouveau Fuck* van Stella Bergsma rekenen actrices Cat Smit en Meike van den Akker af met het patriarchaat. 'We willen de wereld oprekken zodat iedereen erin past.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN EN PIM BAKX
FOTO PAULINA MATUSIAK EN EDDY WENTING

'De rol van de vrouw in de wereld is niet best'

Schijjt hebben (maar wel met stijl)

Het theaterstuk *Nouveau Fuck*, gebaseerd op het explosieve manifest van Stella Bergsma, kostte het Amsterdamse Plein Theater per ongeluk hun Facebookpagina. De anderhalve meter lange schuimrubberen vulva die als een cello tussen de benen van regisseur Cat Smits stond, bleek niet het probleem: de strenge censuurboten vonden de tepel op de poster niet door de beugel kunnen. Pagina platgelegd.

Theater Ins Blau, waar het stuk op 29 september te zien is, heeft er voor de zekerheid een blauw sterretje op geplakt. Dit casusje #freethenipple sluit naadloos aan bij het thema van *Nouveau Fuck*. Bergsma, schrijfster, feminist fatale en uitvinder van het woord 'sletvrees', roept haar lezers (*fuckers*) vol vuur op om gevaarlijk te worden. Om ook eens hufters te zijn en boos te worden. Maar wel met stijl.

De theaterversie, gemaakt door Cat Smits, is een 'hyperfeministisch' poppenspel voor 18 jaar en ouder dat ze samen vertolkt met actrice Meike van den Akker. 'Net als mijn manifest is het stuk een oproep aan mensen om zichzelf te zijn en om zich te uiten', zegt Bergsma. 'Wees woedend, wees slecht, wees mens. Dan kan je ook lief zijn, maar dan is het je eigen keuze.'

Het stuk is 'hyperfeministisch'. Wat is dat?

Bergsma: 'Dat heb ik vooral bedacht omdat het leuk klinkt.'

Van den Akker: 'We willen de wereld oprekken zodat iedereen erin past. Vrouwen moeten afrekenen met het idee dat ze altijd maar mooi en lief horen te zijn. De voorstelling is één grote uitnodiging om ook een "fucker" te worden. Heb schijt! Maar: met stijl, altijd met stijl. De "fucker" komt van: hee jongens, laten we het hele patriarchaat dat we al honderden jaren hebben opgebouwd even anders gaan doen. Dat is de schreeuw. Het is een oproep naar het publiek: *eyfuckers, fuck them!*' Bergsma: 'Het stuk is erg activistisch, meer nog dan mijn manifest. Cat is de maker; ik schreef alleen de tekst. Ze heeft een heel eigen vormgeving: dansachtige scènes met poppen, waarin ze uitbeeldt hoe ze de rol van de vrouw in de wereld ziet. En die is niet best.'

Van den Akker: 'Mensen denken vaak: oké, we hebben de jaren '70 gehad, vrouwen zijn de barricade op geweest, we zijn toch gewoon gelijk? Op veel fronten bestaat er een groot onbewustzijn van wat al die christelijke eeuwen voor ons hebben gedaan. Ik heb een superlieve man, twee kinderen, een mooie carrière en ben altijd gestimuleerd door mijn ouders. Dus hoezo maak ik hier een voorstelling over? Dat heeft echt te maken met eigen ervaringen.'

Zoals?
'Dat het nog steeds hard knokken is voor je centen en als je je mond erover opentrekt, word je meteen een zeikwif genoemd "dat een keer geneukt moet worden". Er worden nog heel veel grappen gemaakt over vrouwen die ergens voor staan. Dan ben je al snel een boze feminist. Het woord feminist is wieso al vies, want dat zijn "die vrouwen met ongeschoren oksels". Er zitten zoveel vooroordelen over de hele thematiek heen gespannen.'

Bergsma: 'Het is heel feministisch, maar ik kan me voorstellen dat het voor de woke-gemeenschap in Amsterdam en Leiden gesneden koek is. Het ligt er een beetje aan waar je speelt.'

Julie spelen ook in Polen, kijk je daar tegenop?

Van den Akker: 'Dat is juist te gek. Ik denk dat de mensen het daar echt helemaal gaan omarmen, dat kan bijna niet anders. Vrouwen hebben er letterlijk een spaarpotje voor als ze ooit eens ongewenst zwanger worden, dat ze het in ieder geval op een goede manier kunnen laten weghalen.'

Is het niet spannend om te spelen?
Van den Akker: 'Op het moment dat je op de vloer gaat staan ben je nooit jezelf. In het boek heeft Stella het over de "anti-selfie": we zijn altijd zo genigd om de beste kan van onszelf te laten zien. Cat en ik hebben daar allebei een monoloog over: ik ben chaotisch, een slechte planner, en heb enorm veel zelfmedelijden. Ik heb een grote brandplek op mijn borst en daarom heb ik een rimpelig decolleté. Ik ben stikjaloers op vrouwen met een prachtige spleet tussen hun tieten. Dat is autobiografisch, maar ook weer niet helemaal.'

'Tijdens de repetities van een scène trok Cat opeens haar bh uit - als een soort "fuck you!". Dus dacht ik: nu kan ik niet achterblijven, want als je gaat dan ga je samen. Als je eenmaal de materie in de hand hebt en ermee gaat spelen, is het niet meer een kwetsbaar, persoonlijk verhaal. Dan ben jij de vrouw die iedereen zou kunnen zijn.'

Is *Nouveau Fuck* alleen voor vrouwen?

Bergsma: 'Het manifest is voor "vrouwen en andere anderen"; iedereen die niet de norm is, en stiekem is niemand dat.'

Van den Akker: 'We wijzen absoluut niet met de vinger of zeggen dat alle mannen maar slecht zijn. Het gaat over de hele samenleving, hoe die opgebouwd is en welke vraagtekens we daarbij zetten. We willen juist graag dat witte heteromannen ook komen kijken, maar ik weet dat ze snel afgehaakt zijn. *Oh feminisme, laat maar. Oh my god, schreeuwende vrouwen, daar hoef ik niet heen.* Een witte heteroman is tegenwoordig snel beledigd. Alle mensen die zich ooit uitgesloten voelden, mogen nu meedoen, en dan is de witte man opeens de sjak.' Bergsma: 'Het gekke is dat mensen denken dat ik tegen mannen ben. Dat voel en wil ik helemaal niet. Ik vind ze hartstikke leuk, en het zijn ook maar mensen. Als ik ergens tegen ben, is het tegen hoe de dingen nu zijn. Dat is niemand's schuld, dat is het systeem waarin we zitten.'

Vechten jullie niet tegen de bierkaai?

Bergsma: 'Ik vecht alleen als mensen me de ruimte niet geven. Als ik gewoon kan doen wat ik wil, hoeft het niet. Ik krijg veel weerstand, maar als ze daarmee ophouden, is er niets aan de hand. Ik zie mezelf ook helemaal niet als activist. Voor mij is stijl en vorm het belangrijkste. Ik doe aan stilistisch activisme, maar ik zie mezelf als kunstenaar.'

'Ik schreef *Nouveau Fuck* om mensen te stimuleren om ruimte in te nemen, en dat doe ik zelf ook graag. Zo neem ik eerst podia over, en uiteindelijk de wereld.'

Nouveau Fuck. Theater Ins Blau, donderdag 29 september 19.30u, €19,50 (studenten €15,50)

LAMME LEIDSE MEMES

'Je moet gewoon goed letten op je voeding, je lichaam is een tempel', zegt studente Antropologie terwijl ze tweede peuk van de collegepauze opsteekt

DE DAS

‘Als we straks sluiten, moet alle drank op’

DOOR PIM BAKX
FOTO SIMONE BOTH

Heb je veel ervaring nodig om in een strandtent te werken?

‘Ik had nog nooit in de horeca gewerkt. Toen ik hier voor het eerst langskwam, had ik een sollicitatiegesprek verwacht, maar daar was geen tijd voor. Het was zo druk, een soort mierenhoop van mensen. Dus ze zeiden: hier is een dienblad, zorg maar dat je drankjes wegbrengt en lege glazen ophaalt.’

‘Ik had net een tussenjaar gehad waarin ik door China reisde. Dat was een mooie kans om mijn oude sport kung-fu weer op te pikken. Ik zat in een trainingskamp met alleen maar jongens die vijf jaar lang van hun ouders gescheiden waren. De jonge Jackie Chan heeft daar

ook nog lessen gevolgd. Toen ik terugkwam en in Leiden ging studeren, had ik een baan nodig.’

Werk je nu al lang bij Patagonia Beach in Scheveningen?

‘Ongeveer vier jaar, ik kom elke zomer terug. Het seizoen is vanaf maart tot oktober. In de lente beginnen we met een wine & spice om alle nieuwe drankjes en hapjes te proeven en dan horen de nieuwe mensen hoe alles hier werkt.’

Zijn er nog meer tradities?

‘Er is altijd een enorm themafeest met de andere strandtenten in de buurt, een soort afsluiting van het seizoen voor

het personeel. Het had ooit een Peaky Blinders-thema, de vorige keer was het in de stijl van het festival Burning Man. ‘Als we zelf gaan sluiten, hebben we ook nog een eigen personeelsfeest. Daar kijkt iedereen altijd naar uit want dan moet de voorraad leeg. Whisky, bier, wijn, alles gaat op. Dan kan iedereen zich lekker misdragen.’

Zijn er nog meer voordelen?

‘Je kan op een warme dag nog lekker even een duik nemen voor je gaat werken, of tijdens het werk mag het ook heel vaak. Je staat altijd in het zand, je kijkt naar de zee, je ziet de zonsondergang. Dat geeft toch meer vrijheid dan wanneer je in een kroeg staat.’

Maak je nooit lastige dingen mee?

‘We hebben een keer een mevrouw gehad die haar hand in de koeling van de bierfusten had gestoken. Dat is een soort ventilator om de biertank koel te houden aan de buitenkant van de strandtent. We hoorden haar ineens gillen. Haar hele hand was verbrijzeld. Dat was wel heftig. Als we openen, liggen er soms mensen te slapen op de bedjes. Die moet je dan wegsturen. Dat zijn vaak zwervers, maar ook wel eens asielzoekers. Bij de burens, Indigo en Colorado Charlie, zijn regelmatig feestjes, die zorgen ook voor leuke tafereel. Eén ding is zeker: er valt altijd wat te beleven.’

COLUMN | OMAR GHALY

Leuk hoor, zo’n nachtnet. Maar ik haat mensen

‘Reizen is heel nuttig, het prikkelt je verbeelding. Al het overige geeft maar teleurstelling en last.’ Zo begint Céline zijn Voyage au bout de la nuit. Verleden weekend mocht ik weer de horeca op, ik nam mijn eerste vlucht in het post-Benschoppium. Aangezien er al meer dan genoeg is geschreven over de staat van ’s lands grootste luchthaven, slagader van de vaderlandse economie en thuisbasis van onze blauwe trots, wil ik het over iets anders hebben: het nachtnet van de NS. Doordat vier uur voor vertrek aanwezig zijn tegenwoordig de norm is geworden had ik het grote voorrecht om mee te reizen met de nachttrein – of in mijn geval de hele-vroege-ochtendtrein – naar Schiphol.

Op het perron werd ik bij het instappen begroet door een kennis die beschonken de trein uitviel na een, naar ik aanneem, geslaagde avond stappen. Toen ze me zag, barstte ze in lachen uit, en ik weet niet of ze mij uitlachte omdat ik zo vroeg al op pad was, of dat ze moest lachen om het feit dat ze nog steeds niet in haar bed lag. Buiten vroege reizen naar Schiphol is het nachtnet bij uitstek een bijeen geraapt zootje van verschoppelingen, zondaars en tragische figuren. Zo heb ik nog nooit mensen echt blij gezien in de trein tussen twaalf en vijf uur. Iedereen is moe, bezopen of diepongelukkig dat ze nu al naar hun werk moeten - vaak een combinatie van deze factoren. De omroepers in de trein daarentegen zijn vaak veel te enthousiast voor het tijdstip. Terwijl een volledige coupé steunend op hun handen

vecht tegen de slaap, roepen zij vol vreugde dat de trein Amsterdam Sloterdijk nadert. Nu wil ik niemand zijn arbeidsvreugde ontzeggen maar het contrast tussen de inzittenden en het NS-personeel wordt zo wel erg groot. Ik vrees alleen maar voor hun verdriedubbelde jolijt na hun nieuwe cao.

Daarnaast is in de gemiddelde nachttrein vaak een bepaald slag mens te vinden: de gefrustreerde junkie. Als je geluk hebt lult deze alleen maar vaag in de rondte, met een beetje pech tettert hij dingen in je oor die je verstaat noch begrijpt. Daar zit je dan, boeten voor je zonden zal je hoe dan ook. Een ander type is de persoon die na een avond Aperol spritz leuren heeft besloten om de sociale kant van zijn persoonlijkheid wat te ontwikkelen. Normale mensen staren in totale stilte naar de schermpjes van hun telefoons totdat de batterij uitvalt en hun enige gezelschap de eigen reflectie in de ramen van de trein is.

Niet deze mensen. Zij vinden het noodzakelijk om te laten zien dat ze sociale vlinders zijn en willen koste wat kost weten waar je geweest bent, wat je gedaan hebt en waar je heen gaat. Het komt niet in hen op om mensen in hun meest kwetsbare en afzichtelijke staat even te laten zijn, zonder dat ze moeten luisteren naar het gekwaak van een geïnteresseerde vreemdeling. De strekking laat zich eigenlijk simpel samenvatten. Leuk, zo’n nachtnet, maar ik haat mensen.

‘Het is een bijeen geraapt zootje van verschoppelingen, zondaars en tragische figuren’